

ΣΥΡΙΖΑ
ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Αθήνα, 24 Απριλίου 2018

Ειδική Κοινοβουλευτική Επιτροπή «για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης σύμφωνα με την απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής που λήφθηκε κατά τη συνεδρίαση της 21^{ης} Φεβρουαρίου 2018 σχετικά με την υπόθεση NOVARTIS».

ΘΕΜΑ: ΓΝΩΜΗ ΜΕΛΩΝ ΣΥ.ΡΙΖ.Α. ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ

ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΒΟΥΛΗΣ

Η αρμοδιότητα για τη δίωξη και εκδίκαση εγκλημάτων μελών της κυβέρνησης ή υφυπουργών δεν είναι σε κάθε περίπτωση προκαθορισμένη. Μπορεί να ανήκει στη Βουλή (άρθρο 86 παρ.1 Συντάγματος) ή στη δικαιοσύνη που απονέμεται από δικαστήρια (αρ. 87 παρ. 1 Συντάγματος).

Συντρέχει, επομένως, μια ιδιότυπη περίπτωση, όπου δύο πολιτειακά όργανα, η Βουλή αφενός και τα Δικαστήρια αφετέρου διεκδικούν την αρμοδιότητα. Η επιλογή μεταξύ των δύο δικαιοδοσιών, κατά το Σύνταγμα, εξαρτάται από τη συνδρομή ενός όρου: αν τα εγκλήματα έχουν τελεστεί κατά την άσκηση των καθηκόντων των συγκεκριμένων πολιτικών προσώπων. Η συνταγματική ρύθμιση του θέματος δείχνει ότι προτάσσεται η διερεύνηση της ενδεχόμενης αρμοδιότητας της Βουλής, ενώ η αρμοδιότητα της Δικαιοσύνης, προκύπτει παραπληρωματικά, για κάθε περίπτωση που δεν εμπίπτει στο Σύνταγμα. Ορθώς, λοιπόν, η διερεύνηση της πραγμάτωσης της σχετικής προϋπόθεσης ανατίθεται από την ίδια συνταγματική διάταξη στη Βουλή.

Η αρμοδιότητα σε όλες τις νομικές διαδικασίες της πολιτικής, διοικητικής και ποινικής δικαιοσύνης αποτελεί κορυφαίο θεσμό και οι σχετικές περί αυτής διατάξεις έχουν χαρακτήρα δημόσιας τάξης και γι αυτό λαμβάνονται αυτεπαγγέλτως υπόψη από τα δικαστήρια.

Όντως, η σχετική αρμοδιότητα της Βουλής δεν εξαρτάται από τη διαβίβαση στοιχείων από δικαστικές ή εισαγγελικές αρχές. Η Βουλή ακόμη και αυτεπάγγελα μπορεί να εξετάζει τη συνδρομή των προϋποθέσεων του αρ. 86

παρ. 1 Συντάγματος για την άσκηση ποινικής δίωξης. Ως εκ τούτου ορθά την απασχόλησε το θέμα της αρμοδιότητάς της για τη δίωξη πράξεων νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, έστω και αν οι ενδείξεις για τις αντίστοιχες πράξεις προκύπτουν από τη δικογραφία, που διαβιβάστηκε και όχι από το ίδιο το διαβιβαστικό έγγραφο της Εισαγγελέως.

Συγκεκριμένα, για την αρμοδιότητα οι σχετικές διατάξεις ορίζουν τα εξής:

Σύμφωνα με το άρθρο 86 παρ. 1 Σ: *«Μόνο η Βουλή έχει την αρμοδιότητα να ασκεί δίωξη κατά όσων διατελούν ή διετέλεσαν μέλη της Κυβέρνησης ή Υφυπουργοί για ποινικά αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, όπως νόμος ορίζει. Απαγορεύεται η θέσπιση ιδιώνυμων υπουργικών αδικημάτων».*

Σύμφωνα με τον εκτελεστικό της άνω διάταξης νόμο 3126/2003 άρθρο 1 παρ. 1: *« Πλημμελήματα ή κακουργήματα, που τελούνται από Υπουργό κατά την άσκηση των καθηκόντων του, εκδικάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού υπό το κατ' άρθρο 86 του Συντάγματος Ειδικό Δικαστήριο ακόμη και εάν ο Υπουργός έχει παύσει να έχει την ιδιότητα αυτή»* ενώ σύμφωνα με την παρ. 3. *«Οι αξιόποινες πράξεις της παραγράφου 1, οι οποίες δεν τελέσθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων του Υπουργού, δικάζονται από τα αρμόδια δικαστήρια σύμφωνα με τις διατάξεις του Ποινικού Κώδικα, των ειδικών ποινικών νόμων και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας».*

Στο άρθρο 3 του ίδιου νόμου 3126/2003 ορίζεται: *«1. Οι αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 παρ.1 του νόμου αυτού παραγράφονται με την συμπλήρωση πέντε(5)ετών από την ημέρα του τελέστηκαν. Η προθεσμία παραγραφής του προηγούμενου εδαφίου αναστέλλεται μόνο στις εξής περιπτώσεις: α) όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας τελέστηκε η πράξη, εκτός αν στο μεταξύ εκδόθηκε η απόφαση του άρθρου 6 παρ. 2 του νόμου αυτού, β) όσο διαρκεί η κύρια διαδικασία, γ) όσο ισχύει η Απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής για την αναστολή της ποινικής δίωξης, της προδικασίας ή της κύριας διαδικασίας, σύμφωνα με όσα ορίζονται στην παράγραφο 5 του άρθρου 6 του νόμου αυτού. Σε κάθε περίπτωση η παραγραφή επέρχεται την συμπλήρωση δέκα(10)ετών από την τέλεση της πράξης. 2. Το αξιόποينو των πράξεων των Υπουργών, που αναφέρονται στο άρθρο 1 παρ. 1, εξαλείφεται με το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου που αρχίζει από την τέλεση της αξιόποινης πράξης, εάν ως τότε η Βουλή δεν έχει αποφασίσει να ασκήσει ποινική δίωξη κατά του Υπουργού, σύμφωνα με όσα ορίζονται στον νόμο αυτόν».* Στο άρθρο 4 παρ.1: *«Δεν επιτρέπεται προκαταρκτική εξέταση, ποινική δίωξη, προανάκριση ή ανάκριση κατά Υπουργού, για τις αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 παρ. 1, χωρίς προηγούμενη απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής κατά τα άρθρα 5 και 6 του παρόντος».*

Στις προαναφερόμενες διατάξεις του άρθρου 86 παρ. 3 του Συντάγματος και του άρθρου 3 παρ.2 του ν. 3126/2003, ρυθμίζεται ρητά ο χρόνος μέσα στον οποίο η Βουλή μπορεί να ασκήσει την κατά το άρθρο 4 παρ.1 του παραπάνω νόμου αρμοδιότητά της για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά προσώπου που είναι ή διετέλεσε μέλος της Κυβέρνησης ή Υφυπουργός. Η Βουλή επομένως μπορεί να ασκήσει την αρμοδιότητά της αυτή μέχρι το πέρας της δεύτερης τακτικής συνόδου της βουλευτικής περιόδου, που αρχίζει μετά την τέλεση του αδικήματος. Ο χρόνος αυτός, μετά την πάροδο του οποίου παύει η κατά το χρόνο αρμοδιότητα της Βουλής, υπολογίζεται θεσμικά και όχι ημερολογιακά γιατί αφορά το διάστημα, κατά το οποίο η Βουλή μπορεί να συνεδριάσει και να λάβει τις σχετικές αποφάσεις. Πρόκειται συνεπώς για αποσβεστική προθεσμία η άπρακτη πάροδος της οποίας στερεί τη Βουλή από την σχετική αρμοδιότητά της, η οποία είναι «αποκλειστική», απαγορευμένου σε άλλα όργανα του Κράτους, δηλαδή τον Εισαγγελέα, τον Ανακριτή ή το Δικαστικό Συμβούλιο, να εισέλθουν αμέσως ή εμμέσως στο πεδίο αυτής της κοινοβουλευτικής αρμοδιότητας. Αν η Βουλή διαλυθεί πριν από την ολοκλήρωση της δεύτερης τακτικής Συνόδου, λήγει a fortiori η κατά χρόνιο αρμοδιότητά της, καθώς αρχίζει, με την εκλογή της νέας Βουλής, νέα βουλευτική περίοδος.

Κατά τη διάρκεια των εργασιών της Επιτροπής αυτής αμφισβητήθηκε έντονα από την αντιπολίτευση η πρόταξη του θέματος της αρμοδιότητας σε σχέση με τη διερεύνηση της ουσίας της υπόθεσης (μάρτυρες, αποδεικτικά μέσα κλπ). Πέρα ωστόσο από το αυτονόητο, ότι η εξέταση της αρμοδιότητας λογικά προηγείται, αφού άλλως διεξάγονται ανώφελες και άκυρες διαδικαστικές πράξεις, πρέπει να σημειωθούν τα εξής: Κατά το άρθρο 120 παρ. 1 Κώδικας Ποινικής Δικονομίας το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως εξετάζει την καθ' ύλην αρμοδιότητα του σε κάθε στάδιο της δίκης (δηλαδή και κατά την προδικασία). Σε περίπτωση διαπίστωσης αναρμοδιότητας, παραπέμπει την υπόθεση στο αρμόδιο δικαστήριο (βλ. και ΑΠ 1455/2016 Νόμος, ΑΠ 1604/1981, ΠοινΧρον 1982, 718).

Γίνεται δεκτό και από τη θεωρία της ποινικής δικονομίας, αλλά και τη νομολογία, ότι σε περίπτωση κατά την οποία συντρέχει, αλλά δεν ελέγχεται σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας η αρμοδιότητα του δικαστηρίου ή δικαστικού οργάνου, τότε δημιουργείται υπέρβαση εξουσίας και σύμφωνα με όσα ορίζονται στο άρθρο 510 περ.1 υπό στοιχείο Η' γεννάται λόγος αναίρεσης με βάση τον γενικό ορισμό ότι υπάρχει τέτοιος λόγος όταν το δικαστήριο ασκεί δικαιοδοσία που του δίνει ο νόμος. Στα πλαίσια αυτού του ορισμού γίνεται διάκριση της υπέρβασης σε θετική και αρνητική. Στην πρώτη περίπτωση το δικαστήριο αποφασίζει κάτι για το οποίο δεν έχει δικαιοδοσία ενώ στη δεύτερη περίπτωση παραλείπει να αποφασίσει κάτι το οποίο υποχρεούται στα πλαίσια της δικαιοδοσίας του. Έτσι στην περίπτωση που το δικαστήριο κήρυξε εαυτό καθ' ύλην αναρμόδιο, ενώ ήταν κατά το νόμο

αρμόδιο, υπερβαίνει αρνητικά την εξουσία του (Ολ. Α.Π. 10/2005), ενώ στην περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο ενώ ήταν αναρμόδιο καθ' ύλην δεν κήρυξε την αναρμοδιότητά του αλλά δίκασε την υπόθεση, υπερβαίνει θετικά την εξουσία του. Και στις δύο ως άνω περιπτώσεις ιδρύεται ο προαναφερθείς από το άρθρο 510 παρ. 1 στοιχ. Η' Κ.Ποιν.Δ. λόγος αναιρέσεως.

Όσον αφορά το ερώτημα, ποία η τύχη των προανακριτικών και ανακριτικών πράξεων σε περίπτωση κατά την οποία διερευνάται η αρμοδιότητα του δικαστηρίου ή δικαστικού οργάνου, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 133 ΚΠΔ *«μόλις υποβληθεί αίτηση καθορισμού αρμοδιότητας κατά παραπομπή και μέχρι να εκδοθεί οριστική απόφαση, τα δικαστήρια, μεταξύ των οποίων δημιουργήθηκε η σύγκρουση αρμοδιότητας, οφείλουν να απέχουν από κάθε περαιτέρω ενέργεια, και αν, παρά ταύτα, συνεχισθεί η διενέργεια πράξεων, η συνεχιζόμενη διαδικασία είναι αυτοδικαίως άκυρη, παραπομπή δε λόγω αναρμοδιότητας γίνεται όχι μόνο στο στάδιο της κύριας διαδικασίας, αλλά και στο στάδιο της προδικασίας(βλ. ad hoc: ΑΠ 532/2012 ΝΟΜΟΣ).*

Σε ό,τι αφορά το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, αυτό δεν είναι νομικά δυνατόν, ούτε λογικά συμβατό να συνάπτεται με την εκτέλεση των καθηκόντων του υπουργού (1/2011 Βούλευμα Δικαστικού Συμβουλίου του αρ. 86 παρ. 4 του Συντάγματος). Τούτο, διότι, όταν π.χ. ένας υπουργός κατά την άσκηση των καθηκόντων του τελεί δωροληψία, απιστία, το συγκεκριμένο έγκλημα συντελείται και μόνο μελλοντικά μπορεί να προχωρήσει σε πράξεις νομιμοποίησης. Οι δύο παραπάνω ποινικές διώξεις επομένως (για το βασικό έγκλημα αφενός και για τη νομιμοποίηση παράνομων εσόδων αφετέρου είναι ανεξάρτητες χωρίς να υφίσταται η κατά το Σύνταγμα αξιούμενη σχετικότητα ώστε να γίνει δεκτό ότι η νομιμοποίηση τελείται κατά την άσκηση των καθηκόντων του υπουργού. Με βάση τα παραπάνω η νομιμοποίηση εσόδων υπουργού, δεν υπάγεται στον περί ευθύνης υπουργών θεσμό, κατά το Σύνταγμα και τη νομοθεσία. Αρμόδια για τη δίωξη και εκδίκαση της παραπάνω πράξης είναι τα κοινά ποινικά δικαστήρια.

Σε ό,τι αφορά τη δυνατότητα υπαγωγής πράξεων δωροδοκίας και δωροληψίας στη διάταξη του αρ. 86 παρ. 1 του Συντάγματος, ισχύουν τα ακόλουθα. Λογικά, νοητές είναι τρεις εκδοχές:

α). Στο αρ. 86 του Συντάγματος (αρμοδιότητα Βουλής, αποσβεστική προθεσμία κλπ), να υπάγονται όλες οι πράξεις που τελούνται κατά τη χρονική περίοδο της θητείας ενός υπουργού. Η άποψη αυτή, όπως είναι φυσικό, δεν βρίσκει καμία υποστήριξη στη νομολογία ή στη θεωρία.

β). Στο αρ. 86 του Συντάγματος να υπάγονται τόσο οι πράξεις που τελέστηκαν ακριβώς κατά την άσκηση των καθηκόντων των υπουργών, όσο και εκείνες που τελέστηκαν «επ' ευκαιρία». Δηλαδή, που μπορούν να συσχετιστούν με τα καθήκοντα του υπουργού.

γ). Στενότερη εκδοχή: στο άρ. 86 παρ. 1 του Συντάγματος εμπíπτουν μόνο οι πράξεις, που τελέστηκαν «κατά την εκτέλεση των καθηκόντων».

Ας διευκρινιστεί ότι η διάκριση των περιπτώσεων (β) και (γ) παραπάνω είναι σαφής. π.χ. μια περίπτωση δωροδοκίας χάριν της μελλοντικής εύνοιας ενός υπουργού σχετίζεται με τα καθήκοντά του, χωρίς να τελείται ακριβώς κατά την άσκησή τους. Ωστόσο, η δυνατότητα αντίστοιχης νομικής διάκρισης έχει διχάσει τη νομολογία και τη θεωρία. Αναλυτικότερα παρακάτω.

Σύμφωνα με την πρώτη άποψη τα εγκλήματα δωροληψίας που τελούνται από υπουργούς, όπως και όλα τα άλλα εγκλήματα που είτε είναι παντελώς άσχετα προς τα υπουργικά καθήκοντα, είτε διαπράττονται ενόψει ή εξαιτίας της άσκησης των καθηκόντων αυτών, δεν αποτελούν ποτέ εγκλήματα, τα οποία τελούνται κατά την άσκηση υπουργικών καθηκόντων, όπως απαιτεί το άρθρο 86 του Συντάγματος (έτσι Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου στο συλλογικό έργο «Η ποινική ευθύνη των υπουργών», επιμέλεια Π. Μαντζούφα, Λ. Μαργαρίτη, Ε. Συμεωνίδου - Καστανίδου, Αθήνα 2014. Συγκεκριμένα η συγγραφέας αναφέρει (σελ.24) «Από τη μέχρι τώρα σειρά των επιχειρημάτων που στηρίζονται κατά βάση στο γράμμα του νόμου, μπορεί να διατυπωθεί ένα πρώτο συμπέρασμα: ότι όταν ο ποινικός νομοθέτης αναφέρεται σε πράξεις που τελούνται «κατά» την άσκηση των καθηκόντων ενός υπαλλήλου, εννοεί «πράξεις με τις οποίες ο υπάλληλος, εκπληρώνει τα καθήκοντα που του έχει αναθέσει ο νόμος ή η αρμόδια αρχή». Ο νομοθέτης χρησιμοποιεί επίσης τον όρο «πράξεις που σχετίζονται με τα καθήκοντα του υπαλλήλου», για να αναφερθεί σε πράξεις που ο υπάλληλος εκτελεί επωφελούμενος από την ιδιότητά του, αλλά όχι εκπληρώνοντας τα καθήκοντά του».).

Ανάλογα δέχεται ο Λ. Μαργαρίτης, («Υπουργοί και Υφυπουργοί: παθητική δωροδοκία και νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα», Ποινική Δικαιοσύνη 2011, σελ. 490επ.):

«Η ποινική δικαιοδοσία της Βουλής και του Ειδικού Δικαστηρίου είναι ειδική, υπό την έννοια ότι αφορά ορισμένη κατηγορία προσώπων: τους υπουργούς και τους υφυπουργούς... Στο βαθμό, πάντως, που η δικαιολόγησή της μπορεί να έχει επαρκές αλλά όχι απόλυτο έρεισμα και σε κάθε περίπτωση η συμβατότητά της με την αρχή της ισότητας παρουσιάζεται οριακή... επιβάλλεται: σε επίπεδο de lege ferenda, η πλήρης κανονιστική αναμόρφωση της ποινικής μεταχειρίσεως της σχετικής ύλης..., σε επίπεδο ερμηνείας, οι προσφερόμενες για επιλογή λύσεις πρέπει να είναι στενές, έχουσες σημείο αναφοράς των εξαιρετικό χαρακτήρα του υφιστάμενου πλαισίου,... σε επίπεδο εφαρμογής: οι κοινοβουλευτικές συμπεριφορές οφείλουν να αποτρέπουν την εντύπωση μεταμόρφωσης της ευθύνης σε ασυλία...» και «Πρόταξη της ιστορικοβουλευτικής ερμηνείας, που επιτρέπει την επικέντρωση του ενδιαφέροντος μόνον σε πράξεις που συνιστούν άσκηση λειτουργικής

αρμοδιότητας=άσκηση δημόσια εξουσίας=άσκηση πολιτικής»... «Ένα βάθεμα, λοιπόν της σχετικής συζητήσεως προς την κατεύθυνση που σε τούτες τις γραμμές υποδεικνύεται οδηγεί στο συμπέρασμα ότι «κατά την άσκηση των καθηκόντων» είναι μόνον οι συνιστώσες ενάσκηση κατά νόμο αρμοδιότητας πράξεις καθώς και οι παραλείψεις ενασκήσεως κατά νόμο οφειλόμενων καθηκόντων. Το συγκεκριμένο συμπέρασμα, που αφήνει εκτός ειδικής δικαιοδοσίας όχι μόνον τη νομιμοποίηση εσόδων αλλά και το έγκλημα της δωροδοκίας, δεν είναι απαγορευτικό σε επίπεδο γράμματος του νόμου και οπωσδήποτε ανταποκρίνεται στον εξαιρετικό χαρακτήρα του οικείου κανονιστικού πλαισίου». Εν τέλει «η κατ' άρθρο 235 ΠΚ παθητική δωροδοκία δεν εμπίπτει, τελούμενη από υπουργό, στην κατά το άρθρο 86 του Συντάγματος και ν. 3126/2003 ειδική δικαιοδοσία της Βουλής και του Ειδικού Δικαστηρίου, και τούτο διότι δεν αποτελεί πράξη συνιστώσα ενάσκηση κατά νόμο αρμοδιότητας».

Περιοριστικά αναφέρεται σε πράξη όχι απλώς άσκησης καθηκόντων, αλλά άσκησης πολιτικής και ο Α. Λοβέρδος, Η ποινική ευθύνη των μελών της κυβέρνησης και των υφυπουργών στο κοινοβουλευτικό πολίτευμα, Α. Σάκκουλας 1995, σελ. 87-88. Η ίδια περιοριστική άποψη για την άσκηση καθηκόντων συναντάται και στο από 24 Ιανουαρίου 2011 πόρισμα της Εξεταστικής Επιτροπής «για τη διερεύνηση της υπόθεσης “SIEMENS” στο σύνολό της», περίοδος ΙΓ', Σύνοδος Β'. (Στην ίδια κατεύθυνση παλαιότερα και απόψεις του Ευ. Βενιζέλου στην Ελευθεροτυπία, 31.4.2011). Σημειώνεται, συγκεκριμένα, στο αντίστοιχο πόρισμα (σελ.414) : «Συνεπώς χορηγίες ή χρηματικές ροές ακόμη και προς Υπουργούς, που είτε σχετίζονται με το γενικότερο πολιτικό τους ρόλο και όχι με τα στενά Υπουργικά τους καθήκοντα, είτε έγιναν σε χρόνο μεταγενέστερο της υπουργικής τους θητείας (ξέπλυμα μαύρου χρήματος) δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα της Βουλής με βάση του Σύνταγμα και τον Νόμο περί ευθύνης υπουργών αλλά στον τακτικό δικαστή. Η δε επιτροπή της Βουλής δεν νομιμοποιείται να προτείνει την περαιτέρω διερεύνηση από τα δικά της όργανα σχετικά με τις περιπτώσεις αυτές».

Επίσης, από το πόρισμα της Ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής για τη διεξαγωγή προκαταρκτικής εξέτασης κατά του πρώην Υπουργού Οικονομικών κ. Γεωργίου Παπακωνσταντίνου (σελ. 58) : «Επομένως, κατά την ορθότερα και κρατούσα άποψη, η εκβίαση (άρθ. 385 Π.Κ), η παθητική δωροδοκία, αδιαφόρως του χρόνου λήψης του δώρου (άρθ. 235 Π.Κ.) και η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (Ν. 3698/2008) δεν εμπίπτουν στην εξαιρετική δικαιοδοσία της Βουλής και του Ειδικού Δικαστηρίου, αλλά στη συνήθη δικαιοδοσία των κοινών ποινικών δικαστηρίων, στα οποία υπάγονται όλοι οι πολίτες, ακόμη και αν συναρτώνται με αδίκημα, που έχει τελεστεί κατά την άσκηση των καθηκόντων του Πρωθυπουργού, Υπουργού ή Υφυπουργού. Ισχύουν γι' αυτά οι κοινές διατάξεις του Π.Κ. και Κ.Π.Δ. περί δίωξης, ανάκρισης, αρμοδιότητας και παραγραφής και δεν

συντρέχει ο δικαιολογητικός λόγος εφαρμογής του άρθ. 86 του Συντάγματος και των εκτελεστικών αυτών νόμων».

Υπέρ του ερμηνευτικού περιορισμού των εγκλημάτων που εμπίπτουν στη διάταξη του αρ. 86 παρ. 1 του Συντάγματος, τάσσονται και οι: Α. Δημητρόπουλος, Η ποινική ευθύνη των υπουργών κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, ΕΔΔΔ 2013, σελ. 7επ., 10επ., 17, Ι. Σπυριδάκης, Ποινική ευθύνη υπουργών, ΝοΒ 2014, σελ.847, πρβλ Κ. Πλαστήρας Θέματα Ποινικής Ευθύνης Υπουργών 2014 σελ.28. Στην κοινωνική δυσφορία για την αδυναμία δίωξης πρώην υπουργών αποδίδει την ερμηνευτική αυτή εξέλιξη η Ι. Ν. Αναστασοπούλου, Η κατ' άρθρον 86 παρ. 3 Συντ. αποσβεστική προθεσμία δίωξης: το αγκάθι της ποινικής ευθύνης υπουργών, στον Τιμητικό Τόμο Χριστ. Αργυρόπουλου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016 σελ.72.

Βλ. επίσης πρόσφατα Θ. Φορτσάκη, Η ποινική αντιμετώπιση των υπουργών, Καθημερινή, 11/3/2018 και αναδημοσίευση www.cecl.gr, όπου με ρητή αναφορά στη δωροληψία γίνεται δεκτό: *«Πράγματι, τα δικαστήρια, αντί να ερμηνεύσουν στενά και περιοριστικά τον κύκλο των αδικημάτων που καλύπτονται από την υπουργική προνομία, τον διεύρυναν υπέρμετρα. Κανείς λογικός πολίτης δεν αρνείται την ανάγκη προστασίας των μελών της κυβέρνησης έναντι αδικαιολόγητων διώξεων, αλλιώς ποιος θα αναλάμβανε τέτοια καθήκοντα και πώς θα τα ασκούσε με την ελευθερία που απαιτείται; Όμως πρέπει το περιεχόμενο των αδικημάτων που τελούνται «κατά την εκτέλεση» των υπουργικών καθηκόντων να ερμηνευτεί στενά, πολύ στενά, όπως επιβάλλουν η αρχή της ισότητας και η έννοια του κράτους δικαίου».*

Η παραπάνω άποψη έχει επικριθεί ως ασφυκτικά στενή. Έτσι Η. Αναγνωστόπουλος, Ζητήματα της ποινικής δίωξης υπουργών και συμμετόχων (με αφορμή την υπ. αριθμ. 1/2011 απόφαση του Δικαστικού Συμβουλίου του αρ. 86 παρ. 4 του Συντάγματος, Ποιν. Χρον. 2011, σελ.575. Στην ίδια κατεύθυνση είχαν προηγηθεί τα σχολιαζόμενα κείμενα, που εκδόθηκαν με αφορμή την «υπόθεση Τσοχατζόπουλου»: Εισαγγελική πρόταση Γ. Χατζίκου στο Βούλευμα Εφ. Αθ. 1440/2010, Ποιν. Δικ. 2010, σελ. 825επ., Απόφαση Δικ. Συμβουλίου, αρ. 86 παρ. 4 Συντάγματος, 1/2011 Ποιν. Χρον. 2011, σελ. 576επ.).

Από την παραπάνω αντιπαράθεση των νομολογιακών δεδομένων και των θεωρητικών ενασχολήσεων προκύπτει ότι οι πράξεις δωροδοκίας και δωροληψίας κατά την μάλλον κρατούσα άποψη, δεν εμπίπτουν στη διατύπωση «ποινικά αδικήματα που τέλεσαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους», ενώ δύνανται να υπαχθούν στον ευρύτερο κύκλο των σχετιζόμενων με τα καθήκοντα πράξεων (άρθρα 235, 236, 159 Ποινικού Κώδικα).

Ενόψει της διαφωνίας, πάντως, χρήσιμο είναι να σημειωθούν υπέρ της πρώτης στενής ερμηνείας και οι εξής σκέψεις μας:

- 1) Κατά τον υπαλληλικό κώδικα αρ. 107 παρ. 1 περ. β του ν. 3528/2007 ,όπως έχει τροποποιηθεί με το ν. 4325/2015, αρ. 6 παρ. : «*Το υπαλληλικό καθήκον σε καμία περίπτωση δεν επιβάλλει στον υπάλληλο πράξη ή παράλειψη που να αντίκειται προς τις διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 25 του παρόντος*». Ακριβώς αντίστοιχη ήταν η ρύθμιση του άρθρου 106 παρ. 3 του Υ.Κ. στην προ ισχύουσα μορφή του (ν. 3528/2007). Προκύπτει, επομένως, σαφής ένδειξη ότι πράξεις δωροδοκίας ή δωροληψίας, δεν μπορούν να υπαχθούν στην έκφραση «άσκηση των καθηκόντων» του αρ. 86 παρ. 1 του Συντάγματος.
- 2) Το άρθρο 86 παρ. 1 του Συντάγματος, αναφέρεται σε ποινική ευθύνη. Ως εκ τούτου η γραμματική ερμηνεία των όρων του έχει ιδιαίτερη βαρύτητα(άρθρο 7παρ. 1 Συντάγματος, nullum crimen, sine lege scripta – certa). Η γραμματική ερμηνεία με βάση την επιλογή διαφορετικών όρων («σε σχέση με» αφενός , «κατά την εκτέλεση» αφετέρου), υπαγορεύει και τη διάκριση διαφορετικών εννοιών για τις αντίστοιχες πράξεις (άλλοι οι τελούμενες απλώς «σε σχέση», άλλο οι τελούμενες «κατά την εκτέλεση» των καθηκόντων).
- 3) Σε συνέχεια του προηγούμενου επιχειρήματος πρέπει να παρατηρηθεί ότι η έννοια «κατά την άσκηση ή κατά την τέλεση των καθηκόντων» είναι γνωστή στον οικείο κλάδο του Ποινικού Δικαίου. Προβλέπεται π.χ. στο άρθρο 46 παρ. 1B του Ποινικού Κώδικα, όπου ορίζεται η έννοια του άμεσου συνεργού. Άμεσος συνεργός είναι όποιος με πρόθεση παρέσχε άμεση συνδρομή στον δράστη κατά τη διάρκεια και στην εκτέλεση της κύριας πράξης. Γίνεται δεκτό ότι με την έκφραση αυτή νοείται η επενέργεια του δράστη πάνω στο υλικό αντικείμενο, η οποία τελείται με τυποποιημένο τρόπο (βλ. π.χ. Ν. Ανδρουλάκη, Ποινικό Δίκαιο Γενικό Μέρος ΙΙ, 2004, σελ. 256 και Γ. Μανωλεδάκη, Ποιν. Δίκαιο – Γενική Θεωρία, 2004, αριθμοί περιθωρίου 610-678. Από χρονική άποψη εξάλλου γίνεται δεκτό, ότι δεν υφίσταται τέλεση της πράξης, πριν αυτή εισέλθει στο στάδιο της απόπειρας ή μετά την αποπεράτωσή της (βλ. Α.Π. 410/1968, Ποιν. Χρον. ΙΘ', σελ. 33, Α.Π. 491/1968, Ποιν. Χρον. ΙΘ'/103, Α.Π. 398/1988, Ποιν. Χρον. ΛΗ', σελ. 834, Α.Π. 207/1995, Ποιν. Χρον. ΜΕ/482. Βλ. όμοια Ν. Χωραφά, Ποιν. Δίκαιο, 9^η έκδοση 1978 σελ. 353, σημ.1. και Α. Δημάκης, σε Συστηματική Ερμηνεία ΠΚ, άρθρο 46, αριθμός περιθωρίου 49.
- 4) Το άρθρο 86 παρ. 1 του Συντάγματος έχει εξαιρετικό και προνομιακό χαρακτήρα. Ως εκ τούτου, πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Διασταλτική του ερμηνεία, δηλαδή με βάση τα οριζόμενα στα άρθρα 159, 235 και 236 ΠΚ, δεν ενδείκνυται. Κατά τη συνταγματική θεωρία, θεωρεί η ειδική

διαδικασία ποινικής ευθύνης των υπουργών, έχει θεσπιστεί κατ' απόκλιση και κατ' εξαίρεση (βλ. π.χ. Ν. Σοϊλεντάκη, σε Φ. Σπυρόπουλου –Ξ. Κοντιάδη - Χ. Ανθόπουλου – Γ. Γεραπετρίτη, Σύνταγμα κατ' άρθρο ερμηνεία, Σάκκουλας 2017, άρθρο 86, αριθμός περιθωρίου 11, σελ. 1320).

Τονίζεται, ότι ο σημερινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας, καθηγητής Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών, σε ανύποπτο χρόνο¹ και επ' ευκαιρία της υπόθεση της λίστας Λαγκάρντ, δημόσια είχε τοποθετηθεί περί του ερευνώμενου ζητήματος και είχε πει ότι: *«Γενικώς στο πλαίσιο της νομικής επιστήμης είναι κοινώς αποδεκτή η θέση πως οι εισάγουσες ευνοϊκή εξαίρεση διατάξεις -και είναι βεβαίως, αυτονόητο ότι οι προαναφερόμενες συνταγματικές διατάξεις εισάγουν ευνοϊκή εξαίρεση υπέρ των μελών της Κυβέρνησης και των υπουργών-ερμηνεύονται, υποχρεωτικά, στενώς. Δηλαδή, σε βάρος των από την εξαίρεση ευνοουμένων. Άρα η συνεπής προς αυτό τούτο το Σύνταγμα ερμηνεία, επιβάλλει την ερμηνευτική εκείνη επιλογή, η οποία απολήγει υπέρ της στενής ερμηνείας τους και κατά συνέπεια υπέρ του περιορισμού ισχύος του ευνοϊκού καθεστώτος. Και στο ερώτημα: εάν δεχθούμε ότι το αδίκημα της δωροδοκίας-δωροληψίας έχει τελεστεί «επ' ευκαιρία» άσκησης των υπουργικών καθηκόντων, πάλι σύμφωνα με το παραπάνω άρθρο: «η Δικαιοσύνη δεσμεύεται από το ευνοϊκό για τα πολιτικά πρόσωπα καθεστώς των διατάξεων του άρθρου 86 παρ. 1-4 του Συντάγματος, ή, αντιθέτως, μπορεί να ασκήσει τη δικαιοδοσία της ελευθέρως, ως εάν επρόκειτο για κάθε πολίτη, ο οποίος διαπράττει αντίστοιχο ποινικό αδίκημα;»* Και ρητορικώς διατυπώνει ο παραπάνω αρθρογράφος την ερώτηση- απάντηση-θέση: *«Και εν τέλει μήπως ακριβώς μέσα από την συνταγματικώς επιβεβλημένη ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 86 του Συντάγματος- και των εκτελεστικών τους διατάξεων που περιλαμβάνονται στον ΚτΒ -είναι δυνατόν, έως την επόμενη Αναθεώρηση του Συντάγματος, να θεραπευθεί σε σημαντικό βαθμό το υφιστάμενο θεσμικό και πολιτικό «έλλειμμα» ως προς την ποινική ευθύνη των μελών της Κυβέρνησης και των υφυπουργών;»* Και ο ίδιος συμπερασματικά λαμβάνει την εξής θέση: *«Έως την επόμενη Αναθεώρηση του Συντάγματος ως προς τον θεσμό της ποινικής ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης και των υφυπουργών, είναι ανάγκη να στηρίξουμε εκείνη την ερμηνεία των κείμενων διατάξεων, η οποία περιορίζει στο έπακρο το ευνοϊκό καθεστώς υπέρ των κάθε είδους πολιτικών προσώπων. Γιατί αν συμβεί το αντίθετο, θα δικαιωθούν, δυστυχώς, οι ποικιλώνυμοι υπέρμαχοι του πολιτικού φαρισαϊσμού, οι οποίοι στο όνομα της Δημοκρατίας κατά καιρούς απεργάζονται, εκουσίως ή ακουσίως, την κατάρρευση της».*

¹ Άρθρο Π. Παυλόπουλου με θέμα :Οι «συνήθειες» περί παραγραφής μύθοι στην εφημερίδα Ελεύθερος Τύπος 31.12.2012

- 5) Υποστηρίχθηκε (επιστολή πρ. υπουργού Β. Βενιζέλου) ότι από τη διάταξη του άρθρου 263B του Ποινικού Κώδικα, όπως τροποποιήθηκε με το ν. 4254/2014, προκύπτει εννοιολογική ταύτιση των αντίστοιχων διατυπώσεων του Συντάγματος αφενός (86 παρ.1) και του Ποινικού Κώδικα αφετέρου (235, 236 ΠΚ). Στην πραγματικότητα όμως είναι ούτως ή άλλως αδύνατο να συναχθεί βούληση εννοιολογικής διασαφήνισης του γράμματος του Συντάγματος από μια άσχετη ρύθμιση. Η ρήτρα «όπως νόμος ορίζει» που προβλέπεται στο 86 παρ. 1 Σ δεν μπορεί να εννοεί μια ρύθμιση για «μέτρα επιείκειας για όσους συμβάλλουν στην αποκάλυψη πράξεων διαφθοράς».
- 6) Η προτίμηση της στενότερης από τις παραπάνω εννοιολογικές εκδοχές (ότι το άρθρο 86 παρ. 1 Σ δηλαδή αφορά μόνο πράξεις κατά την άσκηση των καθηκόντων) είναι αναγκαία όχι μόνο λόγω της λογικής της και δογματικής υπεροχής, αλλά και σε περίπτωση αμφιβολίας. «Αμφιβολία» μπορεί να αναγνωρισθεί ενόψει της σχετικής θεωρητικής διαμάχης, που προαναφέρθηκε. Ωστόσο, στο στάδιο της προδικασίας και μάλιστα της προκαταρκτικής εξέτασης δεν μπορεί να υπερισχύει το επιχείρημα *in dubio pro mitiore* (εν αμφιβολία υπέρ της ηπιότερης ερμηνευτικής εκδοχής). Το επιχείρημα αυτό είναι ισχυρό στο στάδιο της δίκης. Από τις εκφράσεις όμως του Σ (άρθρο 86 παρ. 3, «απορρίπτεται ως προδήλως αβάσιμη»), καθώς και της ποινικής δικονομίας (άρθρο 43 και 47 ΚΠΔ, «απορρίπτεται ως προφανώς αβάσιμη») συνάγεται ότι η αμφιβολίες στο αρχικό στάδιο της δίωξης δεν την κωλύουν. Με άλλα λόγια κατά την προδικασία ο βαθμός αποδεικτικής βεβαιότητας είναι μικρότερος και δεν ισχύει η αρχή *in dubio pro reo* (εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου, βλ. Κ. Σταμάτη, Η προκαταρκτική εξέταση στην ποινική διαδικασία και οι αρχές της νομιμότητας και της σκοπιμότητας, Σειρά Ποινικά, 1984, σελ. 146-148). Αντίστοιχα ισχύουν και για την ερμηνεία των κανόνων, αρχή *in dubio pro mitiore*.

Ενόψει συγκεκριμένων εγκλημάτων και ιδιαίτερα η άποψη των βουλευτών που ανήκουν στην Κ.Ο. του ΣΥΡΙΖΑ, δεν είναι νέα άποψη. Ούτε έχει χαρακτήρα συγκυριακής πολιτικής σκοπιμότητας. Αντίθετα, είναι άποψη διαχρονική η οποία έχει κατ' αναλογία διατυπωθεί και στο παρελθόν, σε χρόνο ανύποπτο, με τον πλέον επίσημο, σαφή και κατηγορηματικό τρόπο.

Αναφερόμαστε επί του προκειμένου, μεταξύ πολλών άλλων, στο κείμενο της Πορισματικής Έκθεσης και στις «θέσεις» του Βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ μέλους της τότε Ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής το 2011, «για τη διενέργεια Προκαταρκτικής Εξέτασης κατά πρώην Υπουργού, σχετικά με την από 15/02/2002 Σύμβαση κατασκευής και παράδοσης στο Πολεμικό Ναυτικό, υποβρυχίων 2014» (υπόθεση Τσοχατζόπουλου).

Πολύ εύκολα μπορεί να ανατρέξει κάθε ενδιαφερόμενος στο εν λόγω Πόρισμα της 6^{ης} Ιουνίου 2011, όπου στη σελίδα 124 στο κεφάλαιο Β΄ με τίτλο ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΘΕΣΕΙΣ και στη θέση με αρ. 10 εκ μέρους του Βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ, καταχωρείται το παρακάτω κείμενο:

«10. Ως προς το ζήτημα της ενδεχόμενης παραγραφής των αδικημάτων, κρίνεται σκόπιμο να επαναληφθεί αυτούσια η θέση του ΣΥΡΙΖΑ, όπως αυτή έχει εκφραστεί και στο πόρισμα για την υπόθεση της Μονής Βατοπεδίου: “Το νομικό πλαίσιο που διέπει την ποινική ευθύνη Υπουργών είναι εντελώς απαράδεκτο, καθώς καλούνται οι Βουλευτές να ασκήσουν προανακριτικά καθήκοντα, υποκαθιστώντας τον φυσικό δικαστή. Γιατί στο ποινικό σύστημα, η παραγραφή υπολογίζεται και επέρχεται επί τη βάση εντελώς διαφορετικών αρχών και κανόνων εξάλειψης του αξιοποίνου. Εδώ, η παραγραφή καθορίζεται ή προκύπτει ως αποτέλεσμα σκόπιμων, καθαρά πολιτικών χειρισμών και αποφάσεων της εκάστοτε πλειοψηφίας. Δεν κατοχυρώνεται, δηλαδή, η αντικειμενική υπόσταση των όρων ωρίμανσης της εξάλειψης του αξιοποίνου. Πάγια θέση του ΣΥΡΙΖΑ είναι η άρση των προνομίων ειδικής ποινικής μεταχείρισης των μελών της Κυβέρνησης, σχετικά με το χρόνο παραγραφής των αδικημάτων, που, πέραν της ατιμωρησίας, εισάγει το νομικό παράδοξο να τιμωρούνται μόνο οι συμμετοχοί, οι οποίοι συνήθως εκτελούσαν εντολές και να εδραιώνεται έτσι περαιτέρω η πεποίθηση στην κοινωνία, ότι οι πολιτικοί είναι υπεράνω των νόμων».

Αποδεικνύεται επομένως περίτρανα, ότι η άποψη περί αναρμοδιότητας της Βουλής, ενόψει συγκεκριμένων εγκλημάτων

δεν είναι νέα και δεν ενέχει συγκυριακή σκοπιμότητα. Είναι άποψη που έχει επίσης δημοσιοποιηθεί ήδη από το έτος 2010 (υπόθεση Βατοπεδίου) και επαναληφθεί το 2011 (υπόθεση Τσοχατζόπουλου)

Το συμπέρασμα των παραπάνω σκέψεων ενόψει της τεράστιας σημασίας που έχει η δικαιοκρατική αντιμετώπιση του σκανδάλου διαφθοράς στον φαρμακευτικό τομέα, που έπληξε τη χώρα, γίνεται σαφές: πράξεις νομιμοποίησης παράνομων εσόδων δεν τελούνται κατά την άσκηση των καθηκόντων κι επομένως δεν εμπίπτουν στο άρθρο 86 παρ. 1 Συντ. Η Βουλή επομένως είναι αναρμόδια για τη δίωξη και την εκδίκασή τους και οφείλει να επιβεβαιώσει τη σχετική αρμοδιότητα των τακτικών δικαστηρίων. Ο δρόμος για τη δικαιοκρατική αντιμετώπιση της διαφθοράς μένει έτσι εδώ, ανοικτός.

Αντιστοίχως, πράξεις δωροδοκίας και δωροληψίας δεν τελούνται απαραίτητα – ούτε καν συνήθως – κατά την άσκηση των καθηκόντων με τη στενή ορθότερη έννοια των τελευταίων, όπως εκτέθηκε παραπάνω. Η μελέτη της δικογραφίας δεν ανέδειξε στοιχεία που να οδηγούν σε διαφορετικό συμπέρασμα. Οι αναφερόμενες π.χ. στη δικογραφία ως δωροληψίες πράξεις στην περίπτωση πρώην Πρωθυπουργών και πρώην Υπουργών δεν φέρονται να έχουν τελεστεί **κατά την άσκηση** (με τη στενή έννοια που

προμνημονεύθηκε) των αντίστοιχων πρωθυπουργικών ή υπουργικών καθηκόντων. Κατά συνέπεια, ούτε στην περίπτωση της δωροληψίας νοείται κατά το άρθρο 86 παρ.1 Συντ. αδίκημα τελούμενο κατά την άσκηση των καθηκόντων. Η Βουλή συνεπώς είναι αναρμόδια για τη δίωξη και την εκδίκασή τους και οφείλει να αναγνωρίσει τη σχετική αρμοδιότητα και δικαιοδοσία των τακτικών δικαστηρίων.

Οι παραπάνω θέσεις δεν αποτελούν κρίσεις πολιτικής σκοπιμότητας. Στηρίζονται στην πιστή ερμηνεία και εφαρμογή του ισχύοντος Συντάγματος και της κείμενης νομοθεσίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ωστόσο, η νομιμότητα και το κράτος δικαίου αφενός, με τις κοινωνικά και ιστορικά διαμορφωμένες αξίες και διεκδικήσεις αφετέρου, πλήρως ταυτίζονται. Η αναγνώριση ότι τα παραπάνω ερευνώμενα εγκλήματα δεν τελούνται κατά την άσκηση των καθηκόντων, κι επομένως δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα της Βουλής, αποτρέπει θεσμικά την επέλευση των συνεπειών εφαρμογής του άρθρου 86 Συντ. : Την εξάλειψη των ποινικών ευθυνών, την ατιμωρησία πιο απλά των ελεγχόμενων προσώπων λόγω παρέλευσης της κατά το άρθρο 86 παρ. 3 Συντ. αποσβεστικής προθεσμίας.

Η διάγνωση, ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση η συνταγματική νομιμότητα και τα κοινωνικά αιτήματα συμπίπτουν δεν είναι αυθαίρετη, ούτε δύσκολη. Το σύνολο των δημοκρατικών κομμάτων της χώρας μας έχουν εκφράσει γνώμη υπέρ της ριζικής αλλαγής του ισχύοντος άρθρου 86 του Συντάγματος, κατεξοχήν λόγω της προνομιακή αντιμετώπισης των ποινικών ευθυνών των πολιτικών με τη σύντομη εξάλειψη του αξιοποίνου των εγκλημάτων τους.

Το πόρισμά μας, ως εκ τούτου, ότι η δίωξη και εκδίκαση των πράξεων δωροληψίας και ξεπλύματος παράνομων εσόδων πρέπει να αφηθεί στα τακτικά δικαστήρια, αφήνει ανοικτό το δρόμο για απονομή δικαιοσύνης, καταπολέμηση διαφθοράς, οριστική απαλλαγή των αθώων από κάθε ποινή, υπόνοια ή στίγμα, και για καταδίκη όσων θα κριθούν ένοχοι για παράνομες πράξεις που συνέβαλαν στην οικονομική κρίση της χώρας μας.

Οι Βουλευτές του Συνασπισμού Ριζοσπαστικής Αριστεράς (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.):

1. Αναγνωστοπούλου Αθανασία (Σία)
2. Δουζίνας Κωνσταντίνος
3. Δρίτσας Θεόδωρος
4. Ηγουμενίδης Νικόλαος
5. Καραγιαννίδης Χρήστος
6. Κοζομπόλη Παναγιώτα
7. Λάππας Σπυρίδωνας
8. Μαντάς Χρήστος

9. Παρασκευόπουλος Νικόλαος
10. Τσίρκας Βασίλειος